

UO'T 631.4.6(575.16).415.52

**YER HISOBI VA DAVLAT KADASTRLARI YAGONA TIZIMINI
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI**

Rajabova Gullola Islomovna

“Yer resurslaridan foydalanish va davlat kadastrlari” kafedrasida o’qituvchisi

Oltinov Sobir

*“Yer resurslaridan foydalanish va davlat kadastrlari” kafedrasida o’qituvchisi Email:
sobiroltinov7040@gmail.com*

Annotatsiya: Davlat kadastrlari yagona tizimi O‘zbekiston Respublikasi va uning alohida hududlarining tabiiy-iqtisodiy salohiyatini yagona umumdavlat jihatidan kompleks hisobga olishni va baholashni ta‘minlash maqsadida yaratiladi va yuritiladi. Davlat kadastrlari yagona tizimi davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarini, yuridik va jismoniy shaxslarni ularning faoliyati uchun zarur bo‘lgan barcha turdagi davlat kadastrlari axborotlari bilan tezkor ta‘minlash uchun mo‘ljallangan.

Kalit so‘zlar: Davlat kadastrlari yagona tizimi, GAT, Geodeziya va kartografiya, ArcGIS, kadastr obyektlari, fazoviy ma‘lumotlar, baholash.

Аннотация: единая система государственных кадастров создается и ведется в целях обеспечения единого общегосударственного комплексного учета и оценки природно-экономического потенциала Республики Узбекистан и отдельных ее территорий. Единая система государственных кадастров предназначена для оперативного обеспечения органов государственной власти и управления, юридических и физических лиц всеми видами государственной кадастровой информации, необходимой для их деятельности.

Ключевые слова: единая система государственных кадастров, Gat, геодезия и картография, ArcGIS, кадастровые объекты, пространственные данные, оценка.

Ключевые слова: Единая система государственных кадастров, GAT, Геодезия и картография, ArcGIS, кадастровые объекты, пространственные данные, оценка.

Annotation: the unified system of State cadasters is created and maintained in order to ensure the comprehensive consideration and assessment of the natural and economic potential of the Republic of Uzbekistan and its individual territories in a single nationwide aspect. The unified system of State cadasters is designed to quickly provide the bodies of state power and administration, legal entities and individuals with information from all types of State cadasters necessary for their activities.

Keywords: state Cadastral unified system, GAT, Geodesy and cartography, ArcGIS, Cadastral objects, spatial data, evaluation.

KIRISH

Davlat kadastrlari yagona tizimini yaratish va yuritish 2000 yil 15 dekabrda tasdiqlangan 171-II sonli “Davlat kadastrlari to‘g‘risida”gi qonun, Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 18 oktabrda tasdiqlangan “Ko‘chmas mulkka bo‘lgan huquqlarning hisobini yuritishda shaffoflikni ta‘minlash, shuningdek, kadastr sohasidagi ayrim ma‘muriy tartib-taomillarni takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 610-son qarori hamda 2022 yil 26 oktabrda tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi Fazoviy ma‘lumotlar sohasini tartibga soluvchi ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to‘g‘risida”gi 620-son qarori va boshqa qonun hujjatlar talablari asosida yuritib kelinmoqda.

Davlat kadastrlari yagona tizimi O‘zbekiston Respublikasi va uning alohida hududlarining tabiiy-iqtisodiy salohiyatini yagona umumdavlat jihatidan kompleks hisobga olishni va baholashni ta‘minlash maqsadida yaratiladi va yuritiladi. “Davlat kadastrlari yagona tizimini yaratish va yuritish bilan bog‘liq munosabatlar” mazkur Nizom, shuningdek boshqa normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solib boriladi. Davlat kadastrlari yagona tizimi davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarini, yuridik va jismoniy shaxslarni ularning faoliyati uchun zarur bo‘lgan barcha turdagi davlat kadastrlari axborotlari bilan tezkor ta‘minlash uchun mo‘ljallangan. O‘zbekiston Respublikasi bo‘yicha jami yerlar 44 892,4 ming gektarni tashkil etib, yerlardan foydalanish maqsadi va tartibiga ko‘ra 8 ta toifaga bo‘linadi, jumladan, qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlar, aholi punktlarining yerlari, sanoat, transport, aloqa, mudofaa va boshqa maqsadlarga mo‘ljallangan yerlar, tabiatni muhofaza qilish, sog‘lomlashtirish va rekreatsiya maqsadlariga mo‘ljallangan yerlar, tarixiy-madaniy ahamiyatga molik yerlar, o‘rmon fondi yerlari, suv fondi yerlari, zaxira yerlar. Qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlar unumdor yerlarga taalluqli bo‘lib, umummilliy boylik, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashning asosiy vositasi hisoblanadi.

Davlat kadastrlari yagona tizimi (DKYT) — davlat kadastrlarining barcha turlarini birlashtiruvchi hamda O‘zbekiston Respublikasi va uning ayrim hududlarining tabiiy-iqtisodiy salohiyati yagona umumdavlat hisob-kitobi yuritilishini, baholanishini ta‘minlash uchun mo‘ljallangan ko‘p maqsadli axborot tizimi. Belgilangan tartibga muvofiq aniqlangan kadastrlar obyektlarining huquqiy maqomi to‘g‘risidagi ma‘lumotlar, kartografiya-geodeziya materiallari, statistik hisobga olish ma‘lumotlari, davlat kadastrlari ma‘lumotlari Davlat kadastrlari yagona tizimining asosini tashkil etadi. Davlat kadastrlari yagona tizimi doirasida hududlarni kompleks baholash uchun zarur bo‘lgan boshqa ma‘lumotlar ham jamlanadi. Davlat kadastrlari yagona tizimida belgilangan chegaralarda har bir hisobga olingan yer yuzasi uchastkasi uchun uning jug‘rofiy holati, huquqiy maqomi, miqdor va sifat tavsiflari hamda tabiiy baholash, xo‘jaliklar va boshqa kadastrlar obyektlari to‘g‘risida hujjatlashtirilgan ma‘lumotlar bo‘lishi kerak.

Davlat kadastrlari yagona tizimi ma'lumotlari davlat boshqaruvi barcha organlari, yuridik va jismoniy shaxslar, shu jumladan xorijiy yuridik va jismoniy shaxslar uchun majburiy kuchga egadir. Kadastr hujjatlari mulkchilik va xo'jalik yuritishning barcha shakllaridagi obyektlar to'g'risidagi huquqiy, iqtisodiy va texnik ma'lumotlarning boshlang'ich manbai sifatida qabul qilinishi kerak.

Geografik axborot tizimi (geoaxborot tizimi)-geografik obyektlar to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash, tahlil qilish, modellashtirish va aks ettirish, shuningdek raqamli kartografik, o'xshash va matnli axborotdan foydalangan holda umumdavlat (tarmoqlararo) yoki tarmoq ahamiyatiga molik axborot va hisob-kitob vazifalarini hal etish uchun mo'ljallangan avtomatlashtirilgan tizim. Davlat kadastrlari yagona tizimining GAT - Davlat kadastrlari yagona tizimi masalalarini yechish uchun mo'ljallangan ixtisoslashtirilgan GAT. Davlat kadastrlari yagona tizimini GAT O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Kadastr agentligi Geodeziya va kartografiya milliy markazi tomonidan kartografik va tematik kadastr axborotini yagona geofazoviy axborot bazasiga integratsiyalash maqsadida yaratiladi hamda yuritiladi. Davlat kadastrlari yagona tizimini GAT davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarini, yuridik va jismoniy shaxslarni ularning faoliyati uchun, shu jumladan barcha turdagi resurslardan foydalanishni boshqarish va prognozlash masalalarini hal etish, ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish bo'yicha loyihaviy qarorlar qabul qilish, hududlarni rivojlantirish va boshqa shu kabi maqsadlar uchun zarur bo'lgan fazoviy (geofazoviy) axborot bilan operativ ta'minlashga mo'ljallanadi. Davlat kadastrlarining yagona tizimi O'zbekiston Respublikasi va uning ayrim hududlari tabiiy-iqtisodiy salohiyatining yagona umumdavlat hisob-kitobi yuritilishini, baholanishini ta'minlashga mo'ljallangan ko'p maqsadli axborot tizimi tarzida yaratiladi. Hududlar davlat kadastrlari tizimining axborot resurslari - hudud yagona raqamli kartografik asosining geofazoviy ma'lumotlar bazasi, manzillar, ko'chalar, mahallalar va boshqa nomlangan obyektlar reyestrlari, yer kadastrlari va boshqa davlat kadastrlariga oid geofazoviy ma'lumotlarning profil to'plami, shaharsozlik va yer tuzish normalari va reglamentlari, qonun hujjatlariga muvofiq hududlar davlat kadastrlari tizimida ro'yxatga va hisobga olinishi lozim bo'lgan boshqa hujjatlar.

Davlat kadastrlari yagona tizimiga kiritiladigan davlat kadastrlarining axborotini taqdim etish tartibi davlat kadastrlarini yuritish sohasidagi maxsus vakolatli organ tomonidan belgilanadi. Yer, foydali qazilma konlari, belgilari va texnogen hosilalar, suvlar, o'rmonlar, o'simliklar va hayvonot dunyosi, muhofaza etiladigan tabiiy hududlar, tabiiy va texnogen xavfi yuqori bo'lgan tegralar, ishlab chiqarish va iste'mol chiqindilarini ko'mib tashlash va utillashtirish joylari, binolar va inshootlar, geodeziya punktlari, avtomobil yo'llari va temir yo'llar, transport va muhandislik kommunikatsiyalari davlat kadastrlarining obyektlari hisoblanadi. Kadastr obyektlariga bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish yuridik va jismoniy shaxslarning kadastr obyektlariga bo'lgan huquqlari davlat tomonidan e'tirof etilishi hamda tasdiqlanishining yuridik hujjatidir. Kadastr obyektlariga bo'lgan huquqlarni

davlat ro'yxatidan o'tkazish hujjatlar bilan tasdiqlangan axborotni davlat reyestrilariga kiritish yo'li bilan amalga oshiriladi. Ko'chmas mulk hisoblangan kadastr obyektlariga bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish kadastr obyektlarining barcha mulkdorlari va kadastr obyektlariga doir boshqa huquqlarning egalari uchun majburiydir.

Davlat kadatsrlari yagona tizimini GATga tegishli tematik qatlamlar davlat kadastrlarining har bir turi bo'yicha bazaviy kartografik asosdan foydalanib, obyekt turlari va axborot turlari (ro'yxatdan o'tkazishga oid, hisobga olishga oid, baholashga oid) bo'yicha, ArcGIS dasturiy ta'minotida (*.shp, *.gdb, *.mdb formatlarda) shakllantiriladi. Davlat kadatsrlari yagona tizimini GAT bazaviy kartografik asosining tematik qatlamlari hamda davlat kadastrlarining tegishli GATlarini yuritish uchun zarur kartografik asoslar O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Kadastr agentligi tomonidan shakllantiriladi hamda davlat kadastrlarini yuritish bo'yicha vakolatli organlarga taqdim etiladi. Yuqoridagi tegishli vazirliklar, davlat qo'mitalari, idoralar kadastr ob'ektlarining geografik joylashuvi, huquqiy maqomi, miqdor, sifat tavsiflari vabahosi to'g'risida, shuningdek ularning holatidagi joriy o'zgarishlar haqidagi axborotlarni belgilangan tartib va muddatlarda Davlat kadastrlarining yagona tizimiga kiritish uchun taqdim etib borilsa, O'zbekiston Respublikasining tabiiy iqtisodiy salohiyatining yagona umumdavlat hisob-kitobi yuritilishini, baholanishini ta'minlashga mo'ljallangan ko'p maqsadli axborot tizimi o'z vaqtida yaratilar edi. Bu ko'p maqsadli axborot tizimi davlat kadastrlarini yuritishda, kadastrga doir axborotni to'plashda va undan xalq xo'jaligining turli soxalarida foydalanishda keng imkoniyat yaratadi. Shunday qilib, davlat kadastrlari yagona tizimini yaratish va yuritishning ayni paytda muhim va dolzarbdir. Bu sohadagi muammolarni bartaraf yetish ayni paytda bu sohani rivojlantirishga qaratilgan eng muhim vazifadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining Yer kodeksi 1998 yil 30 aprel.
2. O'zbekiston Respublikasi "Davlat kadastrlari to'g'risida"gi Qonuni O'RQ-171-son 15 dekabr 2000yil.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasi yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastrlari davlat qo'mitasi huzuridagi davlat geodeziya nazorati inspeksiyasi to'g'risidagi, yerdan foydalanish va uni muhofaza qilish ustidan davlat nazorati to'g'risidagi Davlat kadastrlari yagona tizimini yaratish va yuritish tartibi to'g'risidagi Nizomlarni tasdiqlash haqida"gi 16 fevral 2005- yil 66-son
4. O'zbekiston Respublikasining "Davlat yer kadastrlari to'g'risida" gi qonuni 1998 yil 28 avgust 666-I-son
5. O'zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastrlari davlat qo'mitasining "Davlat kadastrlari yagona tizimiga tegishli davlat

kadastrlari ma'lumotlarining tarkibi va ularni taqdim etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" 12-son qarori 2014 yil 12 sentabr

6. Xurramovich, N. O. (2021). Reconstruction of Damaged Land in Farmers and Agricultural Farms. Барқарорлик ва Етакчи Тадқиқотлар онлайн илмий журнали, 1(1), 48-53.

7. Imomov, S., Nuriddinov, K., & Nuriddinov, O. (2021). Thermal regime for convective drying products. In E3S Web of Conferences (Vol. 264, p. 04055). EDP Sciences.

8. Нуриддинов, Х., Кучкоров, Ж. Ж., & Нуриддинов, О. Х. (2019).

Тепловой баланс комбинированной гелиосушилки. Школа Науки, (4), 3-4.

9. Shamshodovich, K. F., Akhtamov, S., Muhammadov, K., & Bobojonov, S. (2021). THE IMPORTANCE OF THE CLUSTER SYSTEM TODAY. International Engineering Journal For Research & Development, 6, 3-3.

10. Худойбердиев, Ф. Ш. (2019). Научная статья «Улучшение пастбищ, создание новых пастбищ и разработка эффективных методов использования пастбищ». Вестник Хорезмской Академии Мамуна, 17-20.

11. Sh, Khudoyberdiyev F. "FORMATION OF A GEODATABASE OF WASTE LANDFILLS AND GEOVISUALIZATION BASED ON GEOINFORMATION TECHNOLOGIES." "ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. 2022.

12. Sh, F. (2020). Khudoyberdiyev Development of effective methods for the use of pastureland. International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology, 7(3).

13. Abdulloyev, A. M., Sattorov, S. Y., Sulaymonov, M. V., Abdualiyeva, S. H., Ochilov, A. B., & Ismatov, T. A. (2022). Foreign Experience in Land Use Management. Indonesian Journal of Innovation Studies, 18.

14. Muzaffarovich, A. A., Yarashovich, S. S., & Hamdamovna, A. S. (2022). SUVDAN OQILONA FOYDALANISHDAGI MUAMMOLAR. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIIY JURNALI, 911-915.

15. Sattorov, S. Y., Abdulloyev, A. M., Ochilov, A. B., & Ismatov, T. A. (2022). Database in Land Resource Management. Indonesian Journal of Innovation Studies, 18.

16. Sattorov, S. Y., Abdulloyev, A. M., Ochilov, A. B., & To'xtamishov, A. B. (2022). Importance of Remote Sensing Data in The Study of Land Resources. Indonesian Journal of Innovation Studies, 18.

17. Сатторов, Ш. Я. (2022). ФОРМИРОВАНИЕ БАЗЫ ГЕОДААННЫХ ОБЪЕКТОВ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ И ГЕОВИЗУАЛИЗАЦИЯ. Current approaches and new research in modern sciences, 1(2), 9-15.

18. Boltavich, T. X. A., Akbar O'g'li, I. T., Muzaffarovich, A. A., Yarashovich, S. S., & Valijonovich, S. M. (2022). QURILISH JARAYONIDA INJENERLIK GEODEZIYASINING ROLI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIIY JURNALI, 904-910.

19. Boymurodovich, O. A., Akbar O'g'li, I. T., & Muzaffarovich, A. A. (2022). QURILISHDA GEODEZIK ISHLARNI TURLARI, TARKIBI VA ULARNI KUZATISH. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 894-898.

20. Boymurodovich, O. A., Akbar O'g'li, I. T., & Muzaffarovich, A. A. (2022). QURILISHDA GEODEZIK ISHLARNI TURLARI, TARKIBI VA ULARNI KUZATISH. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 894-898.

21. Yarashovich, S. S. (2021). Development of Space Data Model in Passage of Pasture Land. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(1), 34-37.